

DESPRE FORMAREA EXPERTILOR JUDICIARI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Lilian BELIBOV,

Centrul Național de Expertize Judiciare de pe lângă Ministrul Justiției, mun. Chișinău, R. Moldova,
Prisăcaru Victoria, Centrul Național Anticorupție, mun. Chișinău, R. Moldova

În lucrarea de față dorim să atenționăm opinia de specialitate, dar și cea de decizie asupra unei probleme de importanță majoră în activitatea practică de expertiză judiciară, după cum este cea a formării experților judiciari. Considerăm importantă această temă, datorită faptului, că actualmente, la noi în țară este creată o situație precară în mai multe specialități de expertiză judiciară cu privire la pregătirea cadrelor de experți. Spre exemplu, la specialitățile 11.13. Examinarea substanțelor de proveniență a solului, 14.01. Expertiza produselor industriei ușoare de larg consum, 14.02. Expertiza produselor alimentare și altele, este doar câte un expert judiciar calificat, alte domenii deja sunt "pierdute", adică nu mai există experți judiciari calificați (ex. 12.01, 12.03)^[8,9]

Nu vom discuta consecințele insuficienței/lipsei experților judiciari calificați în anumite specialități de expertiză, dar vom încerca să propunem anumite soluții în scopul redresării situației create, făcând comparație cu alte state la capitolul respectiv.

Cuvinte-cheie: expertiza judiciară, specialități de expertiză judiciară, formarea experților judiciari, formare inițială primară, formare inițială secundară, statut de cercetare științifică, suport metodico-științific.

In this work we would like to pay attention to the specialized opinion, but also to the decision-making on a matter of major importance in the practical activity of judicial expertise, as is the case with the training of judicial experts. We consider this issue important due to the fact that at present, in our country is created a precarious situation in several specialties of judicial expertise regarding the training of experts.

For example, at specialties 11.13. Examination of soil-source substances, 14.01. Expertise of light consumer products 14.02. Expertise of food products and others is only a qualified legal expert, other areas are already "lost", that there are no qualified legal experts (ex. 12.01, 12.03)^[8,9].

We will not discuss the consequences of the shortage/lack of qualified judicial experts in some specialties of expertise, but we will try to propose some solutions in order to redress the created situation by comparing it with other states in that chapter.

Keywords: judicial expertise, specialties of judicial expertise, judicial expert training, primary initial training, second initial training, scientific research status, methodological and scientific support.

ANALIZE, CONSTATĂRI: Înainte de a expune situația referitoare la formarea experților judiciari în cadrul țării, este necesar de a face unele precizări. Pentru a facilita înțelegerea corectă a acestui proces, vom menționa, că nu există "expert judiciar" calificat în toate specialitățile de expertiză judiciară, având în vedere, că anume așa s-a înțeles atunci când a fost elaborat proiectul Legii cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar nr. 68 din 14.04.2016, în prezent fiind în vigoare. O altă noțiune specifică, necesar de evidențiat, este clasificarea tipurilor de formare a experților judiciari^[2] în:

1. formare inițială primară,
2. formare inițială secundară și
3. formare continuă.

O astfel de clasificare a tipurilor de formare nu se întâlnește în alte profesii, de aceea o să explicăm pe scurt esența, fără a intra în detalii.

Formarea inițială primară semnifică instruirea candidatului în anumite specialități de expertiză judiciară pentru prima dată, adică persoana nu mai deține o altă specialitate de expertiză judiciară. Candidații respectivi dețin doar studiile de bază superioare și, careva stadiu de activitate în domeniul profesional (ex. contabil, inginer-constructor, inginer-tehnolog, fizician, biolog, medic legist, etc.).

Formarea inițială secundară, înseamnă că persoana deține deja calitatea de expert judiciar în anumite specialități (specialitate) și se formează doar în altă specialitate, permisă de studiile sale de bază. De menționat, că studiile de bază definesc acele specialități de expertiză judiciară, în care persoana are dreptul să se califice.

Formarea continuă, este cea formare, în sensul în care este percepută pentru orice tip de activitate umană.

Vom prezenta starea de lucruri la moment pentru fiecare tip de formare a experților judiciari la noi în țară, anumite paralele cu cea din alte țări.

Formarea inițială primară și secundară a experților judiciari, pentru marea majoritate a specialităților de expertiză judiciară se face prin metoda tutorilor, în laboratoarele instituțiilor publice și în cele ale birourilor de expertiză private. La specialitățile de criminalistică tradițională (cod. 1-10 conform nomenclatorului HG 195/2017), formarea inițială primară se face inclusiv peste hotarele țării, după care persoanele susțin examen de calificare la Ministerul Justiției (aici este problema, că aceste persoane trebuie să susțină doar examen de admitere în profesie, nu de calificare^[4]). Pentru primele specialități de expertiză judiciară cod 1 și 2 din nomenclator, se formează experți judiciari și în Academia Ștefan cel

Mare, care pentru a accede în profesie trec prin procedura descrisă mai sus. Specialitățile de expertiză judiciară din domeniul criminalistic tradițional sunt cele mai solicitate și, în perioada anilor 2001-2013, în cadrul MAI a fost luată decizia respectivă, și formarea se desfășoară, paralel cu tutoria, în acest mod, până în prezent. Dacă e să luăm în comparație, formarea în străinătate la specialitățile 1-10 cuprinde circa 70%, restul 30%, revenindu-i formării prin intermediul tutorilor.

Cu referire la formarea inițială a experților judiciari din domeniul medicinei legale, inclusiv a psihiatriei medico-legale, situația de fapt este, că la catedrele respective ale Universității de medicină, aceștia nu studiază bazele științifice ale expertizei judiciare (expertologia, teoria identificării și diagnosticării științifice și criminalistice, ceea ce se vede și în rezultatele evaluărilor, și din conținutul rapoartelor lor de expertiză judiciară), urmând să o facă doar în cadrul laboratoarelor unde se angajează după absolvirea facultăților/rezidenturii.

Formarea continuă a experților judiciari este realizată diferit, în funcție de instituție. De ex. CNEJ realizează formare continuă în cadrul INJ, câte 40 ore semestrial și alte ore (cât este necesar) în cadrul laboratoarelor, inclusiv peste hotare, (Kiev, Harkov, Lvov, România, Rusia, Belarus, în cadrul grupurilor de lucru ENFSI sau CML - pentru obținerea specialității în ADN, au trecut formarea inițială secundă în laborator din Iași). În Inspectoratul General al Poliției, Departamentul Poliției de Frontieră al MAI, Centrul de Medicină Legală - instruirile în acest sens sunt făcute la fel în cadrul laboratoarelor proprii și în străinătate, în funcție de programele disponibile.

Sectorul expertizelor judiciare în republică, pe an ce trece rămâne cu un șir de specialități de expertiză neacoperite. De mai mulți ani sunt pierdute expertizele din domeniul biologic, foarte puțini experți judiciari calificați avem în domeniul expertizelor din domeniul criminalistic special, etc. Nu ne vom referi la analiza cauzelor ce au creat așa situație, deoarece sunt menționate într-un șir de alte documente, doar vom evidenția, că acele specialități, pe care a fost posibil, deja le-am reabilitat (psihologia, materialele documentelor, domeniul construcțiilor). Pentru seg-

mentul de expertiză judiciară, rezultatele acestor reabilitări nu pot fi simțite imediat, având în vedere, că pe parcursul insuficienței experților judiciari de aceste specialități, s-au acumulat sute de materiale, iar cei nou-formați nu dispun de capacități și experiență pe măsura să soluționeze materialele în timp foarte scurt.

Anterior expunerii soluției propuse, considerăm necesar într-o susținere a relațiilor noastre în continuare, să facem referire la viziunile internaționale asupra calității de expert^[7].

1. Acumularea de experiență ca expert nu acordă competență pentru a activa ca expert în alte cazuri.

Experience as an expert witness, standing alone, does not qualify someone as an expert in later cases. For example in Bogosian v. Mercedes-Benz of N.Am., Inc., 104 F.3d 472, 477 (1st Cir.1997), the court rejected an opinion of a witness who had testified as an expert 126 times.

2. Curtea a stabilit că „este absurd a concluziona că cineva poate deveni expert acumulând experiență prin efectuarea de expertize”.

One court even noted ‘it would be absurd to conclude that one can become an expert by accumulating experience in testifying’ – Thomas J. Kline, Inc. v. Lenillard, Inc., 878 F.2d 791, 800 (4th Cir. 1989).

3. Chiar și cel mai experimentat expert trebuie să aibă prima sa zi de expert în fața curții.

Având în vedere, cele menționate supra, este clar, că expertul judiciar nu se formează peste noapte și nici nu este suficient să deții studii superioare sau anumită experiență pentru a avea această calitate procesuală, dar este nevoie de o instruire și activitate practică în acest sector.

În întreaga lume, cadrele de experți se formează, în special, prin metoda tutoriei (îndrumării), la locul de muncă, în laboratoarele în care urmează să activeze candidatul la acest statut.

În același timp, dacă ne referim la Belarus, experții judiciari se formează nu doar prin metoda menționată mai sus (îndrumare), dar în cadrul Comitetului de Stat de Expertize Judiciare, în Instituția de Stat de formare (Institut de perfecționare a cadrelor de experți judiciari). Instituția respectivă are curriculum standard pentru fiecare specialitate de expertiză judiciară, aprobat

la Ministerul Învățământului. Durata studiilor pentru formarea în specialitate de expertiză depinde de însăși specialitatea de expertiză și este de 10-12 luni. Cu referire la cerințele față de candidați, în cazul discutat este pusă doar deținerea studiilor de bază (superioare cu masterat) în domeniul de știință din care face parte specialitatea de expertiză judiciară. De menționat, că obligatoriu, indiferent de specialitatea de expertiză, audienții studiază bazele criminalisticii, accent fiind pus pe cercetarea locului faptei, depistarea, fixarea, ridicarea și interpretarea urmelor și mijloacelor materiale de probă prin prisma științei identificării și diagnosticării criminalistice, argumentării științifice, cu respectarea procedurii, prevăzute^[2].

În Rusia, spre exemplu, de câțiva ani s-au deschis instituții superioare de învățământ, care pregătesc experți judiciari în domeniile mult solicitate. Spre exemplu, în specialitatea de expertiză a materialelor documentelor și scrisului. În cazul dat, primii trei ani, studenții învață bazele chimiei, cu înclinație spre chimia analitică, iar în ultimii doi – criminalistica și metoda de efectuare a expertizei judiciare, în special, a expertizei judiciare a materialelor documentelor și scrisului. Pe același drum se formează și experții judiciari în domeniul TI, economico-financiar^[2].

În România, calitatea de expert tehnic judiciar se poate dobândi pe bază de examen/interviu, organizat de Ministerul Justiției, cu respectarea condițiilor prevăzute la art. 10, art. 10[^]1 și art. 12 din Ordonanța Guvernului nr. 2/2000^[5]. Calitatea de expert judiciar criminalist, se capătă în conformitate cu prevederile expuse în Ordonanța nr.75 din 24 august 2000 privind autorizarea experților criminaliști.

Se poate de continuat fără capăt expunerea modalității de a accede în profesia de expert judiciar pentru fiecare dintre țările lumii, dar ținem să menționăm, că comun între acestea (modalitățile de obținere a calității de expert) sunt faptele, că persoanele care candidează trebuie să dețină studii de bază, în România se cere obligatoriu și stagiul în domeniul profesional respectiv, și să treacă prin examen organizat de Ministerul Justiției. Cerințele respective nu sunt întâmplătoare, derivând din sensul termenului

de "cunoștințe speciale/specializate sau de specialitate" (numite diferit în acte normative de domeniu, funcție de țară) – ce înseamnă cunoștințe din anumite domenii ale științei, tehnicii, culturii, artei, meșteșugăritului, etc., utilizate în procesul judiciar special pentru depistarea, fixarea, ridicarea și cercetarea urmelor și mijloacelor materiale de probă. Cu referire la faptul, dacă cunoștințele juridice fac sau nu parte din domeniul cunoștințelor speciale, abordarea expertologică modernă specifică, că acestea se referă la cele speciale, atâta timp, cât nu se utilizează pentru stabilirea legalității sau ilegalității acțiunilor^[2].

Iată de ce anume Ministerul Justiției, de fiecare dată este responsabil de admiterea în profesie a experților judiciari, și nu o altă instituție, primul fiind hegemon în procesul jurisprudențial desfășurat în orice țară.

În consecința celor expuse, venim cu următoarele soluții:

1. *Propuneri de separare a proceselor de calificare și de admitere în profesia de expert judiciar.*

În condițiile reformei pe cale radicală a sistemului de expertize judiciare din țară, este rațional de pus în competența instituției de expertiză judiciară instruirea inițială primară și secundară (la fel și continuă) a cadrelor de experți, cu finalizarea acestora prin examen de calificare, iar admiterea în profesia de expert judiciar, de pus în competența Ministerului Justiției (după cum este menționat mai sus).

În condițiile reformei conservative a sistemului de expertiză judiciară, oportună este opțiunea propusă pe platforma INJ, care necesită modificarea cadrului legal (L68/2016 și legea 152/08.06.2006), iar partea practică să fie asigurată de laboratoarele instituțiilor de expertiză. Nu trebuie anulată nici posibilitatea instruirilor peste hotare (în cazuri de expertize "rare"). Doar, că calificarea să fie făcută exclusiv de comisia instituției coordonatoare, iar admiterea – la fel de MJ.

Astfel, va fi asigurată respectarea principiilor științifice referitoare la personalitatea expertului judiciar^[10], revelând structura personalității acestuia. Potrivit cercetătorilor problemei, aceștia evidențiază patru substructuri:

- 1) Trăsături social-dependente;
- 2) Cunoștințe, deprinderi și abilități, căpătate prin învățare;

3) Particularități individuale ale persoanei expertului;

4) Particularități psihologice, condiționate de activitatea nervoasă superioară a omului - care pot fi formate numai în condițiile de instruire descrise supra.

2. *Propuneri de repunere pe fundament științific a expertizei judiciare.*

După cum am menționat mai de vreme, precum și după cum se reiterează într-un șir de lucrări de specialitate, și însăși din definiția expertizei judiciare, în esență, expertiza judiciară nu poate fi concepută fără suport metodic și științific. Acest lucru este dovedit de practica cotidiană. Actualmente, toate instituțiile de expertiză judiciară de la noi din țară utilizează metodicile sovietice de care dispun și donate de partenerii din alte țări. Foarte multe acte ordonatorii se restituie fără executare (ce-i drept, în ultimul timp, mai puține, datorită dezvoltării legăturilor cu laboratoarele de profil din țările vecine). Problema este, că expertiza judiciară nu este un proces tehnologic, care se ocupă cu cercetarea obiectelor cunoscute, standarde, dar de fiecare dată, obiectele expertizei sunt diferite și sarcinile înaintate expertului - la fel. De aceea abordarea către procesul de investigare este individuală în fiecare caz în parte. Acest lucru impune deja o atitudine științifică, creatoare față de obiectul și obiectivele expertizei concrete. În același timp, fără anumite recomandări de ordin metodic, cu lămuriri științifice și interpretări ale rezultatelor obținute sau preconizate, nu se poate de purces la efectuarea expertizei. Aceste soluții de abordare (nu gata, expertul trebuie să le încerce și să le explice prin prisma cunoștințelor sale și recomandările metodice) sunt oferite de metodicile elaborate și validate de lucrători științifici, care au anumită experiență de activitate în calitate de expert judiciar.

Iată de ce, în domeniul de expertiză judiciară nu este posibil de activat fără suport metodic-științific, iar acest suport poate fi elaborat și validat doar de persoane, care deja au experiență de activitate în domeniu, încât cunoștințele și aptitudinile lor de cercetare, modul de gândire abstractă și imagină s-au transformat în stereotip dinamic, devenind obișnuință. Știința fundamentală oferă soluții, dar generale, care fără adaptare metodică

nu pot fi utilizate "brut" în practica de expertiză judiciară^[6].

Din cele expuse se deduc logic trei **concluzii**:

- Fără o formare sistemică a experților judiciari nu este posibilă o activitate adecvată în domeniul de expertiză judiciară;

- Statutul științific pentru domeniul de expertiză judiciară este indispensabil;

- Acest statut referitor la persoane, poate fi atribuit doar celor cu o experiență impunătoare în domeniul de expertiză judiciară.

Bibliografie

1. Alămoreanu Sorin Conf. Univ. dr. hab. Facultatea de Drept, Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca, Laboratorul interjudețean de expertize criminalistice Cluj, România "Problematicele expertizelor criminalistice. Note de curs pentru studenții de master.", editura "Tampangiu", 2013;
2. Alămoreanu Sorin, Conf. Univ. dr. hab. Facultatea de Drept, Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca, Laboratorul interjudețean de expertize criminalistice Cluj, România ș.a. CZU: 340.69 CONSIDERAȚIUNI CU PRIVIRE LA FORMAREA EXPERȚILOR JUDICIARI,;
3. Alămoreanu Sorin, Conf. Univ. dr. hab. Facultatea de Drept, Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca, Laboratorul interjudețean de expertize criminalistice Cluj, România ș.a. CZU: 343.98 Expertiza judiciară. erori în percepția conceptuală și aplicativă;
4. Cataraga Olga, CZU: 61:340.69(478) Erori în concepția contemporană a profesiei de expert judiciar, INFO MED, Conferința consacrată aniversării de 65 ani de la fondarea Centrului de Medicină legală, 5-6 octombrie 2016, pag.8;
5. România ORDONANȚA nr. 2 din 21 ianuarie 2000(*actualizată*) privind organizarea activității de expertiza tehnică judiciară și extrajudiciară
6. Studiul cu privire la acordarea statului de instituție științifică Centrului Național de Expertize Judiciare. (L. Florea, C. Melnic);
7. Expertizele judiciare în Europa și în practica CEDO (Simpozion București 2009, 2018);
8. Nomenclatorul expertizelor judiciare (HG 195/2017);
9. Registrul de Stat al experților judiciari MJ, Republica Moldova (justice.gov.md);
10. Скоротягин Д.А. и др. Судебная экспертиза, Москва, 2016.